

Manuel Brunet, recuperat

OLÍVIA GASSOL BELLET

Universitat Oberta de Catalunya

ogassol@uoc.edu

1. MONTERO (2016): Francesc Montero, *Manuel Brunet. El periodisme d'idees a l'ull de l'huracà*, Catarroja, Barcelona: Afers; «Personatges» 10.
2. BRUNET (2014): Manuel Brunet, *El meravellós desembarcament dels grecs a Empúries. L'Empordà i els empordanesos, Testimoni privat. Reflexions i textos de postguerra d'un vencedor vençut (1940-1947)*, a cura de Francesc Montero, Girona: Diputació de Girona; «Col·lecció Josep Pla. Narrativa» 34.
3. BRUNET (2019): Manuel Brunet, *Testimoni privat. Reflexions i textos de postguerra d'un vencedor vençut (1940-1947)*, a cura de Francesc Montero, Girona: Curbet Edicions, Fundació Valvi; «Biblioteca Fundació Valvi» 31.

Fins fa relativament pocs anys, l'obra literària i intel·lectual de Manuel Brunet era encara poc estudiada. En coneixíem episodis biogràfics gràcies a les aproximacions parcials i genèriques de Mercè Miró (1988, 1989) i de Jordi Pla (1990), mentre Josep M. Casasús (1987, 1996, 1998), Jaume Guillaumet (1988, 2009) i més tard Francesc Vilanova (2010) començaven a situar el seu periodisme en el context de la història de la premsa catalana i comarcal. No seria, però, fins al 2011 que Francesc Montero faria públic l'estudi més complet sobre l'autor amb la tesi doctoral llegida a la Universitat de Girona *Manuel Brunet i Solà (1889-1956). El periodisme d'idees al servei de la «veritat personal»*. De llavors ençà, Montero ha anat descabdellant una tasca tenaç per divulgar els resultats del seu rigorosíssim treball acadèmic, però també per brindar als lectors d'avui la possibilitat de llegir en edicions comercials si més no una part dels textos literaris i personals de Brunet, en alguns casos inèdits.

El primer fruit d'aquest esforç és la biografia *Manuel Brunet. El periodisme d'idees a l'ull de l'huracà*, una síntesi madura de la tesi en què Montero situa Brunet en els corrents culturals i polítics del seu temps mentre perfila amb traç fi el retrat d'una personalitat complexa i sovint difícil que deriva en una trajectòria professional tan sinuosa com atüida per tensions i polèmiques. Format al Seminari de Vic, es distancia de la vida religiosa a mesura que assaona una vocació literària nascuda del gust per la tradició clàssica d'estètica noucentista, però aviat transformada en una paròdia dels tòpics idealitzants del moviment. Considerat, potser amb més matisos dels que s'han volgut veure, com una jove promesa de la renovació de la prosa catalana arran de la publicació el 1925 d'*El meravellós desembarcament dels grecs a Empúries* —que reprendrem més tard— abandona la vocació literària, finalment frustrada, per centrar-se en el periodisme, una carrera que havia començat a *La publicidad* durant els anys de la Primera Guerra Mundial com a comentarista polític de perfil francofílic (p. 50). Des de llavors, Brunet treballa-

rà a plena consciència des de Barcelona per fer-se un lloc en unes estructures intel·lectuals en general poc estables —això és, dinàmiques per expansió o liquidació segons el moment— a causa dels canvis institucionals i de règim polític que van encadenant-se al llarg del segle fins ben avançada la postguerra civil i travesades alhora per la polarització del debat ideològic, que la censura franquista substituirà per la simple radicalització del discurs a favor de la propaganda d'Estat. Aquest context captiu de les mutacions ràpides explica els girs, defeccions i noves afiliacions de Brunet tant com el seu tarannà certament visceral i dogmàtic.

Montero fa un esforç de notable claredat per entendre sense haver de justificar les contradiccions del periodista que, després de compartir secció i un cert esperit sindicalista amb Andreu Nin a *Las Noticias* (1917-1931), es fa portaveu d'Acció Catalana des de *La Publicidad* (1928-1933) i la direcció del setmanari *Mirador* (1929-1932), transita deixant un rastre de trencadissa cap a *La Veu de Catalunya* (1933-1936), on serà un dels principals intel·lectuals orgànics de la dreta catalanista catòlica, i acaba, passant abans pels serveis de propaganda italiana de Cambó durant la Guerra Civil, al *Destino* de la postguerra, en les pàgines del qual comenta la Segona Guerra Mundial i la postguerra, exacerba la fúria anticomunista i contra el projecte republicà, abandera enfervorit la política vaticana i aprofita els dots de l'ofici per transfigurar-se de mestre del gènere d'opinió —per a molts, temible polemista— en un exegeta dels processos històrics dins dels marges limitats del règim. La trajectòria periodística de Brunet és, de fet, la cara visible d'una evolució personal i ideològica que corregeix el rumb sobre dues coordenades: un cristianisme original que es refreda amb bones dosis d'anticlericalisme i es comença a radicalitzar en canvi amb les polítiques laïcistes republicanes fins a fer-se doctrinari i integrista, i un catalanisme que vira de posicions liberals progressistes cap a la dreta més extrema a cada demostració de força de les esquerres.

No és difícil d'imaginar la quantitat gens negligible d'enemics públics i privats que deuria entaforar Brunet en el sac del temps, propens com era a més a lliurar-se sense treva a la polèmica i a perseverar-hi malgrat les conseqüències que se'n poguessin derivar. Montero ressegueix les controvèrsies memorables amb una anàlisi sempre ben contextualitzada dels fets i dels escrits: la denúncia a *La Publicidad* de l'afer Bloch de suposada corrupció política i la consegüent campanya de desprestigi de Companys, que li va valdre agressions i amenaces; l'encreuament d'insults i desacreditacions amb la premsa d'esquerres arran dels Fets d'Octubre; el desvergonyit proselitisme a *La Veu de Catalunya* en les eleccions de febrer de 1936 culminat amb el pronòstic —desenfocat i miop— de la victòria de la Lliga, que se li giraria en burles vexatòries des d'*El Bé Negre*, d'on s'havia convertit en un blanc habitual; les acusacions recíproques amb l'exili francès i la clandestinitat a les pàgines de *Destino*, o la croada moralista contra les excèntricitats de Dalí, d'on només podia sortir-ne escaldat i que és l'exemple manifest de com un tema se li podia tornar una obsessió cega.

La biografia, que és de fet un retrat intel·lectual emmarcat en la història del periodisme, situa el personatge en els debats i tensions dels anys 20 i 30, que seran

les claus de volta amb què Brunet sustentà l'anàlisi de la realitat en els seus articles i cròniques periodístiques. Ariet de les esquerres a escala nacional, en l'escena internacional adverteix dels perills del comunisme, assenyala el feixisme com una solució necessària per a Itàlia, recela del nazisme com a doctrina política pagana i s'enquadra sense fissures en el vaticanisme. Acabada la Guerra Civil, ja de retorn a Catalunya des d'Itàlia i després de passar el procés de depuració que li permetria continuar treballant a la premsa, comença de la mà d'Ignasi Agustí i de Carles Sentís una nova etapa professional, a *Destino* i a altres mitjans públics, marcada necessàriament pels límits que imposava la censura per bé que coherent en molts aspectes amb la trajectòria anterior. Una cosa, però, havia canviat substancialment, a més del règim, la repressió, les consignes i la propaganda. Baldat per les ferides d'anys de crítiques i escarnis públics, esclau del pànic pel trauma incommensurable de la guerra i incapaç d'adaptar-se a unes circumstàncies tan dramàtiques com hostils, Brunet es torna més dogmàtic i iracund al ritme que pren distància dels cenacles barcelonins des de Figueres, madura un ànim de derrota personal i es reclou endins d'un cristianisme fanàtic. En la intimitat dels seus escrits personals es reconeix llavors com un «vencedor vençut», un epítet amb què Montero resumeix l'etapa compresa entre la fugida a Itàlia el 1936 i la seva mort el 5 de gener del 1956 (p. 223-343).

La realitat d'aquest període presenta, en efecte, un home inadaptat i incapaç de recuperar la posició hegemònica dels seus anys de plenitud professional. La correspondència privada i les notes disperses en papers i quartilles que Brunet va desant al calaix durant els anys més penosos de la postguerra són una mostra d'allò més transparent d'aquesta consciència de fractura personal i col·lectiva. Montero, que coneix fins al darrer detall el Fons Manuel Brunet (dipositat a la Universitat de Girona el 2008), exhuma en la biografia aquells fragments que puguin revelar, a l'ombra de la imatge pètria de Romano —l'heterònim amb què signava a *Destino*—, el que entén que són «les seves motivacions autèntiques, ocultes als lectors» (p. 224). És de celebrar que, amb el suport de la Fundació Valvi, ell mateix hagi aplegat el 2019 i per primera vegada aquell conjunt de notes, malauradament sense datar i conservades en un ordre distint de l'original, sota el títol *Testimoni privat. Reflexions i textos de postguerra d'un vencedor vençut (1940-1947)*, que completa —potser per alimentar el volum— amb la narració, també inèdita, *Vigília de Corpus a Girona* i un apèndix fotogràfic.

Les notes, redactades entre 1940 i 1945, són de fet una reacció correctiva cap endins a l'autocensura acceptada de cara a enfora. En molts fragments, Brunet persevera en la filípica, tant o més venjativa fins i tot que en els seus articles de premsa, contra dirigents republicans, comunistes i anarquistes, a qui acusa de negligir responsabilitats els uns i d'assassins incontrolats els altres —«No creguéssiu pas que afusellant Lluís Companys regalem un màrtir als catalans. Els endossem un mort que sempre farà pudor» (p. 107), «Els comunistes no perdonaven: mataven científicament» (p. 95), arriba a escriure. O es referma encara en el judici contra els burgesos «traïdors» (p. 79) i «dèbils mentals» (p. 78), que entén

culpables d'haver abandonat el país a mans dels extremistes. A més de ser un testimoni del grau d'impregnació de la llengua del franquisme, en què l'imaginari antimaçònic i antisemita és tan inseparable del relat de la història com la divisió categòrica d'Espanya en *roja* i *blanca*, el cert és, però, que un bon plec d'escrits són xiscles emmordassats que en altres circumstàncies haurien esclatat a ple pulmó per rebatre posicions oficials o denunciar injustícies instal·lades en la realitat social i cultural d'aquells anys. Brunet s'exclama de l'estraperlo, s'afligeix per la pobresa, lamenta la voracitat de la censura de premsa, es dol que en l'eucaristia i el catequisme es veti el català i de la persecució de «les llengües regionals» (p. 124), desconfia de Falange, fa passos en direcció a la monarquia o advoca per la reconciliació entre els vencedors i vençuts, encara que no aclareixi en quins termes s'hauria de resoldre. Era un vencedor vençut? Sens dubte Brunet se'n sentia i les raons que dissolen l'antinòmia s'intueixen rere cada reflexió i sentència. Aquesta resposta, però, que és útil per entendre'n el capteniment, per aprofundir en definitiva en les contradiccions i fissures d'un individu en tensió amb les circumstàncies, es torna força més estèril en canvi per explicar el camp de joc intel·lectual, o cultural si es vol, en què interactua i pren posició. El matís no és menor perquè determina l'anàlisi de la història.

En l'evolució ideològica i personal de Brunet hi ressonen, ben mirat, les convulsions de la primera meitat del s. xx. La seva obra literària, encara que menor, no queda al marge d'aquesta sintonia. Gràcies a la feina encomiable de Montero de recuperar-la, el lector d'avui té al seu abast la narració de 1925 *El meravellós desembarcament dels grecs a Empúries*, l'assaig de 1943 *L'Empordà i els empordanesos* —aplegats ara en un sol volum publicat per la Diputació de Girona el 2014—, i el relat inèdit escrit el 1947 *Vigília de Corpus a Girona* —inclòs dins de *Testimoni privat*. Llegides en ordre d'escriptura permeten veure com aquella inquietud seva de mitjan anys vint per renovar els models estètics, fos més o menys vàlid el producte finalment resultant, se li esfuma a la postguerra en favor d'una escriptura que perd tot interès per jugar amb la pròpia tradició cultural i que s'atura bé en el tipisme i el retrat de paisatge bé en una devoció religiosa que malament suporta el pas del temps.